

ד"ר עומר סרגי

שיעור, סמסטר א, ימי שלישי, 16-18, גילמן 281

שעות קבלה: נא לפנות באימייל omertelaviv@gmail.com, sergeyom@tauex.tau.ac.il

עוזר הוראה: עופר נוה, ofernvh@gmail.com

משרד: גילמן 323.

נושא הקורס

בשלהי האלף השני ובראשית האלף הראשון לפני הספירה התחוללו תמורות פוליטיות וחברתיות עמוקות בכל רחבי הלבנט (סוריה וארץ ישראל), והעלו על במת ההיסטוריה מגוון חדש של זהויות חברתיות-תרבותיות וכן של יחידות פוליטיות. המפורסמת מביניהן, וזו שמרתקת את הדמיון של חוקרים, אמנים ופוליטיקאים לאורך דורות רבים היא "ישראל". אלא, שלא כל כך ברור מה זה בדיוק "ישראל" של העת העתיקה (האם מדובר בעם? באוסף של שבטים? בקבוצה דתית? בשם של ממלכה או אולי אפילו של שתי ממלכות?) ולכן גם קשה לעמוד על תולדות התהוותה. במוקד העניין נמצא הפער שבין הסיפור המקראי, המתאר התפתחות אורגנית וקבועה של משפחה (משפחת האבות), ההופכת לעם (ביציאת מצרים) שמקים ממלכה (ממלכת ישראל); לבין המציאות ההיסטורית המלמדת שזהות חברתית-פוליטית היא תוצאה של מגע ומשא מורכב בין קבוצות שונות, שאין יחס ישיר בין זהות חברתית לבין ישות פוליטית, ושכל מקרה המאפיינים המייחדים את ישראל הקדום (כגון האמונה המונותיאיסטית), ושלאורם מסופר התיאור המקראי, התפתחו בשלב מאוחר מאוד ולאחר חורבן של ישראל ויהודה. מהי אם כן "ישראל הקדום"? כיצד התפתחה הזהות הישראלית ומי החזיק בה? האם זהות זו הייתה הבסיס שעליו הוקמה הממלכה הישראלית הקדומה? או שמא, מדובר בתהליך הפוך שבו הקמת מסגרת פוליטית (ממלכת ישראל) מובילה לעיצוב זהות (עם ישראל)? שאלות אלה יעמדו במוקד הקורס, שינסה להתחקות אחר "ישראל הקדום" ומוצאו. זאת, בראש ובראשונה לאור דיון בממצאים הארכיאולוגיים המאירים את התהוותן של ישראל ויהודה. על בסיס זה נבחן גם את המקורות ההיסטוריים והתיאורים המקראיים על מנת לעמוד על ראשית ישראל ואפני התהוותה של הזהות הכלל-ישראלית.

תוכנית הקורס ורשימת קריאה

מועד	נושא השיעור	קריאת חובה ורשות
28.10.25	הקדמה: מה אנחנו מחפשים?	
04.11.25	העולם הכנעני כמבוא: ארץ ישראל באלף השני לפסה"נ	ראו קריאת חובה ברשימת הקריאה
11.11.25	שאלת יציאת מצרים והופעתה של ישראל על במת ההיסטוריה	קריאת רשות ברשימת קריאה בהמשך

<p>כדאי להתחיל לקרוא על התהוות הממלכות ועל הארכיאולוגיה של ישראל ויהודה. ראו רשימת קריאה.</p>	<p>אין שיעור</p>	<p>18.11.25</p>
	<p>אין שיעור</p>	<p>25.11.15</p>
<p>קריאת חובה ברשימת הקריאה בהמשך</p>	<p>ראשית ישראל והארכיאולוגיה : בין יהושע לשופטים?</p>	<p>02.12.25</p>
<ul style="list-style-type: none"> • שני המאמרים שהם קריאה בסיסית על ממלכות ישראל ויהודה בארכיאולוגיה. • על ראשיתה של ממלכת ישראל יש גם מאמר רשות • קריאת חובה על המיתוס הישראלי: מאמר על מסורות יעקב – ראו ברשימת הקריאה. 	<p>ראשית המלוכה בישראל וראשיתה של ממלכת ישראל</p>	<p>09.12.25</p>
	<p>זכרונות קדומים ממלכת הצפון : בין מלכים לשופטים</p>	<p>16.12.25</p>
	<p>שיאה של ממלכת ישראל ויצירת המיתוס הישראלי : בין יעקב ליציאת מצרים</p>	<p>23.12.25</p>
	<p>התהוותה של ממלכת יהודה</p>	<p>30.12.25</p>
	<p>המיתוס של ממלכת יהודה : בית דוד</p>	<p>06.01.26</p>
	<p>מסע סנחריב ליהודה 701 לפסה"נ והמיתוס של ירושלים</p>	<p>13.01.26</p>
	<p>שלהי ימיה של ממלכת יהודה והזהות הכלל ישראלית : יאשיהו וראשיתה של ההיסטוריוגרפיה המקראית</p>	<p>16.01.26</p>
<p>ראו רשימת קריאה לקריאת חובה</p>	<p>יום ו' שיעור השלמה בזום בשעה 11:30</p>	
<p>ראו רשימת קריאה</p>	<p>אחרי החורבן : עלייתו של אברהם</p>	<p>20.01.26</p>
<p>שיעור השלמה בזום, השיעור יוקלט.</p>	<p>שיעור סיכום הכנה למבחן</p>	<p>23.01.26</p> <p>יום ו' שיעור השלמה בזום בשעה 9:30</p>

רשימת קריאה

רשימת הקריאה שלהלן מלווה את הנושאים השונים עליהם נעבור בקורס. לכל נושא הנלמד בקורס יש קריאת חובה וקריאת רשות, לפי ההנחיות המפורטות להלן.

העולם הכנעני כמבוא:

יש לקרוא את שני הפריטים באנגלית (פניץ-כהן 2014 ו-בונימוביץ 2019) או, לחילופין, את הפרק בעברית (בונימוביץ תש"פ).

- Panitz-Cohen, N. 2014. The Southern Levant (Cisjordan) during the Late Bronze Age. In: Steiner, M.L. and Killbrew, A. eds. *The Oxford Handbook of the Archaeology of the Levant c. 8000–332 BCE*. Oxford.
- Bunimovitz, S. 2019. "Canaan is Your Land and Its Kings Are Your Servants": Conceptualizing the Late Bronze Age Egyptian Government in the Southern Levant. In: Yasur-Landau et. al. eds. *The Social Archaeology of the Levant: from Pre-History to the Present*. Cambridge: 265–79.

- בונימוביץ, ש. תש"פ. תקופת הברונזה המאוחרת. בתוך: פאוסט, א. וכץ, ח. *מבוא לארכיאולוגיה של ארץ ישראל משלהי תקופת האבן ועד כיבושי אלכסנדר*. כרך ב. רעננה: 13–50 (לקרוא לפחות עמודים אלה, אבל אפשר לקרוא גם עד סוף הפרק בעמ' 107).

יציאת מצרים והופעתה של ישראל על במת ההיסטוריה (קריאת רשות)

- Maeir, A. 2015. Exodus as a Mnemo-Narrative: An Archaeological Perspective. In: Levy, T. E., Schneider, T. and Propp, W.H.C. eds. *Israel's Exodus in Transdisciplinary Perspective: Text, Archaeology, Culture, and Geoscience*. Heidelberg: 409-418.
- Na'aman, N. 2015. Out of Egypt or Out of Canaan? The Exodus Story Between Memory and Historical Reality. In: Levy, T. E., Schneider, T. and Propp, W.H.C. eds. *Israel's Exodus in Transdisciplinary Perspective: Text, Archaeology, Culture, and Geoscience*. Heidelberg: 527-533

- יש גרסה מורחבת למאמר הנ"ל משנת 2011 שנמצאת במודל וכן יש תרגום של המאמר מ-2011 לעברית במודל.

ראשית ישראל והארכיאולוגיה

לדיון עדכני בהתישבות בהר המרכזי בברזל I (קריאת חובה):

- Gadot, Y. 2019. The Iron I Settlement Wave in the Samaria Highlands and Its Connection with the Urban Centers. *NEA* 82: 32–41.
- Gadot, Y. 2023. Iron I Settlement in the Highlands of Samaria and the Creation of Group Identities with an Emphasis on Mount Ebal. In: Koch, I., Lipschits, O., and Sergi, O. eds. *From Nomadism to Monarchy? Revisiting the Early Iron Age Southern Levant* (Mosaics 3). University Park and Tel Aviv: 149–158.

למחקר הבסיסי של פינקלשטיין, ראו למשל (קריאת רשות):

- Finkelstein, I. 1996. Ethnicity and the Origin of the Iron I Settlers in the Highlands of Canaan: Can the Real Israel Stand Up?. *BA* 59: 198–212.

קריאה בסיסית אודת התהוות ממלכת ישראל ויהודה והארכיאולוגיה שלהן : מלווה את מרבית הקורס

- Sergi, O. 2023. The Formation of the Israelite Monarchies in Archaeology, History and Historiography. In: Koch, I., Lipschits, O., and Sergi, O. eds. *From Nomadism to Monarchy? Revisiting the Early Iron Age Southern Levant* (Mosaics 3). University Park and Tel Aviv: 159–200.
- Sergi, O. 2023. The Kingdoms of Israel and Judah. In: Moeller, N., Potts, D.T. and Radner, K. eds. *The Oxford History of the Ancient Near East Volume IV*. Oxford, University Press: 1115–1205.

קריאת רשות על ראשיתה של ממלכת ישראל בארכיאולוגיה :

- Sergi, O. 2024. Iron Age Levantine Polities and their Material Culture, with a Case Study from Tel Rehov, Northern Israel. *Oxford Journal of Archaeology* (2024). DOI: 10.1111/ojoa.12310

קריאת רשות אודות הזכרונות הקדומים ממלכת ישראל (אפשר לבחור אחד מהמאמרים הבאים)

- Monroe, L., and Fleming, D. 2019. Earliest Israel in Highland Company. *NEA* 82:16–23.
- Weingart, K. 2019. All These Are the Twelve Tribes of Israel: The Origins of Israel's Kinship Identity. *NEA* 82:24–31.
- Blum, E. 2020. The Israelite Tribal System: Literary Fiction or Social Reality? Pp. 201 – 222 in *Saul, Benjamin, and the Emergence of Monarchy in Israel: Biblical and Archaeological Perspectives*. Edited by Joachim Krause, Omer Sergi, and Kristin Weingart. AIL 40. Atlanta: SBL Press.
- Fleming, D. 2021. The Bible's Little Israel: Terminological Clasts in a Compositional Matrix. *HeBAI* 10: 149–186.

קריאת חובה על מסורות יעקב

- Finkelstein, I. and Römer, T. 2014. Comments on the Historical Background of the Jacob Narrative in Genesis. *ZAW* 126:317-38.

קריאת חובה על ימי יאשיהו ביהודה

- Lipschits, O. 2019. The Long Seventh Century BCE: Archaeological and Historical Perspectives. Pages 7–42 in *The Last Century in the History of Judah: The Seventh Century BCE in Archaeological, Historical, and Biblical Perspectives*. Edited by Filip Čapek and Oded Lipschits. AIL 37. Atlanta: SBL Press.

קריאת חובה על מסורות אברהם

- Lipschits, O., Römer, T. and Gonzalez, H. 2017. The Pre- Priestly Abraham Narratives from Monarchic to Persian Times. *Sem* 59:261–96.

